

UNIWERSYTET EKONOMICZNY W KRAKOWIE
KRAKOWSKA SZKOŁA BIZNESU

STUDIA PODYPLOMOWE
MECHANIZMY FUNKCJONOWANIA STREFY EURO

Wojciech Górzkowski

Wpływ regulacji Unii Europejskiej
na bankowość transakcyjną

Praca pisana pod kierunkiem
dr Marty Wajdy-Lichy

Kraków rok 2016

1.	WSTĘP	3
2.	PRZEDMIOT BANKOWOŚCI TRANSAKCYJNEJ	4
3.	RODZAJE USŁUG W BANKOWOŚCI TRANSAKCYJNEJ	6
4.	KORZYŚCI GOSPODARCZE, SYSTEMOWE I SPOŁECZNE	8
5.	KORZYŚCI SPOŁECZNE	13
6.	REGULACJE EUROPEJSKIE W BANKOWOŚCI TRANSAKCYJNEJ	15
6.1.	REGULACJE DOTYCZĄCE SYSTEMÓW PŁATNOŚCI.....	19
6.2.	REGULACJE DOTYCZĄCE ROZRACHUNKU MIĘDZYBANKOWEGO	21
6.3.	REGULACJE DOTYCZĄCE OBROTU GOTÓWKOWEGO	24
6.4.	REGULACJE DOTYCZĄCE HANDLU ZAGRANICZNEGO	25
6.5.	REGULACJE DOTYCZĄCE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH I ZABEZPIECZEŃ.....	26
6.6.	REGULACJE DOTYCZĄCE PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY I UNIKANIA OPODATKOWANIA	28
7.	PODSUMOWANIE	31

1. WSTĘP

Istnieje wiele definicji banku. Zgodna z prawem bankowym stanowi, że bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym. Banki są przedsiębiorstwami usługowymi, których podstawową działalnością jest niewątpliwie udzielanie kredytów i zdobywanie środków potrzebnych do ich sfinansowania, a także emitowanie bankowych papierów wartościowych oraz przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych i innych czynności określonych przepisami prawa. Ten przedmiot działalności banku, obecnie realizowany przez banki komercyjne (uniwersalne, wyspecjalizowane), jak również czynności prowadzone przez banki centralne, stały się podstawą do wyodrębnienia jednego z najmłodszych obszarów biznesowych współczesnej bankowości, jaką niewątpliwie jest bankowość transakcyjna.

Celem pracy jest przedstawienie regulacji europejskich dotyczących sektora bankowego w Unii Europejskiej i ich wpływu na bankowość transakcyjną, powstałej w rezultacie głębokich zmian strukturalnych we współczesnej bankowości.

Tak sformułowany cel pracy wpłynął na strukturę ujętych w niej treści, które zaprezentowano w siedmiu rozdziałach. Rozważania drugiego z nich dotyczą omówienia przedmiotu bankowości transakcyjnej. Dopelnieniem rozdziału jest rozdział trzeci wprowadzający czytelnika w usługi oferowane przez ten obszar bankowości. W rozdziale czwartym i piątym przedstawiono wpływ bankowości transakcyjnej na system finansowy, a także sferę gospodarczą i społeczną. W ostatnim, piątym rozdziale, omówiono najważniejsze regulacje europejskie, których wdrożenie bezpośrednio przekłada się na obszar bankowości transakcyjnej.

2. PRZEDMIOT BANKOWOŚCI TRANSAKCYJNEJ

Bankowość transakcyjna należy do jednych z najmłodszych obszarów biznesowych współczesnej bankowości. Opiera się głównie na tradycyjnym modelu banku uniwersalnego – przedsiębiorstwa, które zaciąga i udziela kredyty, a także oferuje usługi w obrocie pieniężnym, kredytowym i kapitałowym. Bank działa więc jako pośrednik finansowy pomiędzy deponentami oferującymi kapitał oraz kredytobiorcami poszukującymi kapitału. Ponieważ obecnie większość działających na rynku banków (w tym banki uniwersalne) to banki komercyjne, oznacza to, że bank jest organizacją dążącą do maksymalizacji zysku przez minimalizację kosztów i strat oraz optymalne kojarzenie akumulacji środków z udzielonymi kredytami, z zachowaniem płynności finansowej. Znaczna ilość pojawiających się w gospodarce rynkowej banków, ich ekspansja na rynkach finansowych, dały początek konkurencji między bankami. Muszą one zatem jak najszybciej reagować na zmieniające się tendencje rynkowe, a także dostosowywać swoją ofertę do potrzeb i preferencji konsumentów. Bankowość transakcyjna stała się nieocenionym obszarem tak dla banku jak i jego końcowego klienta, a także dla całego sektora bankowego ogółem.

Zaobserwowano, że w tradycyjnym banku uniwersalnym, czynności związane z wykonywaniem zawieranych transakcji pochłaniają większość dostępnych zasobów ludzkich. Taka działalność (niezwiązana z bezpośrednią obsługą klientów i produktów bankowych) wykonywana w ramach back office, to działalność o cechach linii produkcyjnej, składająca się z wielu standardowych i powtarzalnych procesów. Bankowość transakcyjna pozwala więc na osiągnięcie znacznych korzyści, a w szczególności poprawę wyników finansowych banków. Niewątpliwie dzieje się to pod wpływem szerokiego zakresu ich działalności oraz masowego charakteru wykonywanych transakcji. Znaczący wpływ na bankowość transakcyjną ma przede wszystkim rozwój nowoczesnych technologii teleinformatycznych, a także procesy globalizacyjne występujące na arenie międzynarodowej (w tym w Unii Europejskiej), zwłaszcza w kontekście zwiększonej wymiany handlowej oraz przepływów finansowych pomiędzy krajami. Takie otoczenie bankowości transakcyjnej pozwala odnosić korzyści z efektu skali. Tym samym zostaje zwiększona wydajność związaną z realizacją transakcji bankowych przy jednoczesnym zmniejszeniu kosztów stałych związanych z ich obsługą w całym sektorze bankowym.

Obniżenie kosztów bankowości transakcyjnej możliwe jest dzięki nakładom inwestycyjnym poniesionym na wdrażanie nowoczesnych technologii informatycznych. Modernizacja bankowych systemów transakcyjnych, pozwalających na zaoferowanie usług dostępnych 24 godziny na dobę przez 7 dni w tygodniu, wymusiła zmiany organizacyjne w tym obszarze działalności banku – pracownicy tego obszaru zostali zastąpieni przez pracowników o innych kwalifikacjach. Ponieważ procesy transakcyjne są wysoko zautomatyzowane, kadra obsługująca bankowość transakcyjną to w dużej mierze specjaliści o przygotowaniu informatycznym, a także osoby zajmujące się modelowaniem procesów biznesowych. Rzadziej zaś są to pracownicy o przygotowaniu ekonomicznym, niegdyś zajmujący się wykonywaniem transakcji w ramach operacji back office.

Bankowość transakcyjna stała się strategicznym obszarem biznesowym działalności dużych banków. Poprawa wyników finansowych, większa efektywność przy niższych kosztach, to niezwykle istotne, aczkolwiek nie jedyne argumenty przemawiające za zwiększonymi nakładami inwestycyjnymi na ten obszar bankowości. Model biznesowy kładący nacisk na bankowość transakcyjną udowodnił, że jest ona niezwykle cennym aktywem banku – jako źródło płynności i dochodu banku przyczynia się do zwiększenia jego odporności na kryzysy rynków finansowych.

3. RODZAJE USŁUG W BANKOWOŚCI TRANSAKCYJNEJ

Pomimo znaczącego wpływu bankowości transakcyjnej na rozwój gospodarek, nie sklasyfikowano jednoznacznie usług bankowych podlegających pod ten obszar bankowości. W uproszczonym podejściu przyjmuje się, że są to usługi, które wspomagają obsługę rachunków bieżących, obrót gotówką oraz szeroko rozumiane zarządzanie płatnościami, spływem należności, płynnością i nadwyżkami środków finansowych.

Usługi związane z płatnościami oraz obrotem gotówką (cash management) znajdują zastosowanie przy nabywaniu dóbr i usług (w tym instrumentów finansowych, np. akcji), inwestycjach, płatnościach z tytułu podatków lub wynagrodzeń, wypłat świadczeń socjalnych i innych. Należy przy tym zwrócić uwagę, że usługi te oferowane są w głównej mierze dla dużych podmiotów gospodarczych, banków, wszelkiego rodzaju funduszy inwestycyjnych, brokerów, a także rządów państw. W związku ze znaczącymi kwotami transakcji wykonywanych przez powyższe podmioty, oferowane usługi płatnicze muszą wykazywać się wysokim bezpieczeństwem, a także terminowością oraz poprawnością wykonania takiej usługi. Warto również nadmienić, że bank z dostępem do usług płatniczych to bank korespondent. W celu wykonania usługi może on występować w imieniu innych banków (z reguły mniejsze banki lokalne) jako pośrednik w rozliczaniu transakcji międzybankowych – krajowych bądź zagranicznych.

Z usługami bankowości transakcyjnej związane jest również finansowanie handlu zagranicznego (trade finance). Jest to forma zabezpieczenia finansowania wymiany handlowej pomiędzy różnymi krajami, wynikająca z braku zaufania do obcych banków oraz z występujących odmiennych przepisów prawa. Jest to usługa dedykowana dla importerów bądź eksporterów związana między innymi z rozliczeniami zagranicznymi, operacjami walutowymi bądź kredytami zagranicznymi. Bank oferujący taką usługę pośredniczy w imieniu klienta w ustalaniu warunków przeprowadzenia i zabezpieczenia transakcji wymiany handlowej. Ułatwiając rozliczenia w zakresie handlu zagranicznego, banki stosują operacje akredytywy (zobowiązanie banku importera do wypłacenia eksporterowi należności w zamian za złożenie dokumentów reprezentujących towar) i inkasa (wydanie przez bank dokumentów importerowi w zamian za zapłatę lub jej zabezpieczenie), a także udzielają gwarancji bankowych

(zobowiązanie banku do wypłacenia beneficjentowi gwarancji określonej kwoty pieniężnej w przypadku, gdyby zleceniodawca gwarancji nie wypełnił świadczenia, do wykonania którego był zobowiązany).

Do usług bankowości transakcyjnej włączają się również usługi związane z papierami wartościowymi. Począwszy od rozliczania transakcji po ich przechowywanie i zarządzanie portfelem papierów wartościowych. Bankowość transakcyjna to także zarządzanie zabezpieczeniami (collateral management) i ich optymalizacja przy zabezpieczaniu inwestycji na rynkach kapitałowych.

Podstawowym filarem, na którym opiera się bankowość transakcyjna to sieć wzajemnych powiązań instytucji finansowych. Proces integracji i ustandaryzowania procesów biznesowych realizowanych w jej ramach powoduje redukcję czasu oraz kosztu w przypadku przyłączenia nowej jednostki oferującej usługi bankowości transakcyjnej. Takie działanie przyczynia się więc bezpośrednio do poprawy konkurencyjności, a także powoduje wzrost dostępności do oferowanych usług.

4. KORZYŚCI GOSPODARCZE, SYSTEMOWE I SPOŁECZNE

Nowoczesna bankowość transakcyjna, w dużej mierze oparta o innowacyjność i wysokie technologie ma szeroki wpływ na rozwój gospodarek, a także przyczynia się do zmian strukturalnych systemu finansowego. W standardowym podejściu, usługi oferowane w ramach bankowości transakcyjnej dotyczą dużych podmiotów finansowych, gospodarczych, a także rządów państw i wspierają wysokokwotowe operacje finansowe. Obecnie, dzięki intensywnemu rozwojowi ofert dotyczących bankowości transakcyjnej (w szczególności bankowości elektronicznej) obserwowany jest trend polegający na coraz powszechniejszym udostępnianiu rozwiązań (projektowanych pierwotnie dla największych klientów) średnim, a nawet małym przedsiębiorstwom. Operacje oferowane w ramach tego obszaru bankowości, to już nie tylko operacje dedykowane dla masowych odbiorców, ale również rozwiązania dla wąskich grup klientów, a nawet pojedynczych podmiotów.

Rozwój systemów transakcyjnych, a także ubankowienie społeczeństwa przyczynia się do znacznego zwiększenia szybkości oraz zmiany struktury ilościowej pieniądza w obiegu. Do pomiaru ilościowego pieniądza służą agregaty monetarne przechowujące ilość aktywów, które szybko można zamienić na gotówkę bez znacznej utraty ich wartości. W praktyce agregaty pieniężne określone są jako sumy wartości gotówki w obiegu oraz depozytów bankowych o różnym stopniu płynności. Dla potrzeb polityki pieniężnej i statystyki monetarnej zaczęto posługiwać się agregatami pieniężnymi, które stanowią odzwierciedlenie szerszego podejścia do pojęcia podaży pieniądza od znaczenia nadawanego jej za pośrednictwem definicji funkcjonalnej. Do celów sprawozdawczych krajów zrzeszonych w Europejskim Systemie Banków Centralnych (ESBC), kategorie monetarne zostały ujednolicone zgodnie z definicjami stosowanymi przez Europejski Bank Centralny (EBC). Agregaty pieniężne przedstawiono poniżej:

- **M0** – pieniądź banku centralnego, zwany również bazą monetarną oraz pieniądzem wielkiej mocy. Obejmuje pieniądź gotówkowy (monety i banknoty w obiegu poza sektorem bankowym) oraz pieniądź bezgotówkowy banków komercyjnych na rachunkach w banku centralnym (pieniądz rezerwowy – rezerwy obowiązkowe oraz dobrowolne). Jest to wielkość pieniądza bezpośrednio kształtowana przez bank centralny.

- **M1** – pieniądź transakcyjny, czyli pieniądź gotówkowy (monety i banknoty w obiegu poza sektorem bankowym) oraz wkłady w bankach i podobnych instytucjach płatne na żądanie (depozyty bieżące). Jest to agregat pieniężny odznaczający się najwyższym stopniem płynności wśród stosowanych agregatów monetarnych.
- **M2** – obejmuje agregat M1 oraz dodatkowo depozyty i inne zobowiązania banków wobec podmiotów niebankowych o pierwotnym terminie zapadalności do 2 lat (włącznie) oraz depozyty z terminem wypowiedzenia do 3 miesięcy (włącznie). Płynność tego agregatu pieniężnego jest mniejsza od płynności agregatu M1.
- **M3** – obejmuje agregat M2 oraz dodatkowo operacje z przyrzeczeniem odkupu pomiędzy bankami a sektorem niebankowym oraz dłużne papiery wartościowe o terminie zapadalności do 2 lat (włącznie) emitowane przez banki. Jest to kategoria pieniądza o najmniejszym stopniu płynności.

EBC definiuje jedynie agregaty M1 (wąski agregat), M2 (średni agregat) oraz M3 (szeroki agregat). Nie są to jedyne miary agregatów pieniężnych używane w praktyce na świecie. Poszczególne państwa różnią się między sobą kryteriami kwalifikowania konkretnych instrumentów depozytowych. Na przykład szersze agregaty pieniężne występują w Stanach Zjednoczonych, gdzie agregatem M4 wyraża się pieniądź agregatu M3 wraz z innymi aktywami płynnymi, jak terminowe eurodolary, będące w posiadaniu obywateli USA rezydujących za granicą, akcepty bankowe, papiery handlowe i pozostałe płynne walory.

Rozwój bankowości transakcyjnej przyczynił się do zmian strukturalnych powyższych agregatów monetarnych oraz przyspieszył proces dematerializacji pieniądza. W głównej mierze za sprawą obrotu bezgotówkowego – dzięki rozwojowi oraz upowszechnieniu się płatności oraz rozliczeń pieniężnych w tej formie. Agregaty pieniężne nie przechowują wartości dla pieniądza gotówkowego i bezgotówkowego oddzielnie. Aby zmierzyć wartość obrotu bezgotówkowego jako całości, należy zmierzyć udział płatności bezgotówkowych w ogólnej liczbie dokonywanych płatności, albo przez zmierzenie udziału płynnych środków pieniężnych w formie bezgotówkowej (tj. na rachunkach bankowych na każde rządnienie), w odpowiednim agregacie pieniężnym.

Płatności, zwane również rozliczeniami pieniężnymi, oznaczają transfer wartości pomiędzy stronami płatności i są zwolnieniem z zobowiązania strony zobowiązanej (dłużnika, płatnika) wobec drugiej strony płatności (wierzyciela, beneficjenta). Rozliczenia pieniężne mogą być przeprowadzone między dłużnikiem a wierzycielem w sposób bezpośredni, np. poprzez zapłacenie gotówką przez dłużnika do rąk wierzyciela, lub za pośrednictwem jednego lub więcej podmiotów, w szczególności banków lub innych dostawców usług płatniczych. Całość działań związanych z przeprowadzeniem rozliczenia pieniężnego nazywa się cyklem rozliczeniowym (płatniczym). Płatności mogą być realizowane na różnych etapach cyklu rozliczeniowego w formie gotówkowej lub bezgotówkowej. W zależności od tego czy przedmiotem rozliczenia jest gotówka lub pieniądz bezgotówkowy, środki ewidencjonowane są odpowiednio na koncie własnym banku bądź na rachunku bankowym.

Narodowy Bank Polski definiuje obrót bezgotówkowy jako rozliczenia pieniężne, w których na każdym etapie cyklu rozliczeniowego dokonywany jest transfer środków pieniężnych z i na rachunki bankowe (lub konta własne banków bądź inne rachunki płatnicze), a więc zarówno po stronie dłużnika (płatnika), jak i po stronie wierzyciela (beneficjenta) oraz w rozrachunkach pomiędzy bankami rozliczenie przybiera wyłącznie formę zapisów na rachunkach bankowych / płatniczych rozliczających się podmiotów. Płatności gotówką zaś najczęściej związane są z transakcjami bezpośrednimi o niskiej wartości i skutkują natychmiastowym i finalnym transferem wartości. Ponadto gotówka uzyskana jako realizacja płatności może być natychmiast użyta do wykonania kolejnych płatności. Transakcje bezgotówkowe są kwotowo wyższe, a ich rozliczenie nie musi następować w sposób natychmiastowy. W ostatnich latach można zauważyć obniżenie kosztu dostępności do operacji bezgotówkowych, a tym samym obniżenie wartości wykonywanych pojedynczych płatności w formie bezgotówkowej.

Bankowość transakcyjna umożliwia bankom centralnym w sposób dokładniejszy i szybszy analizować strukturę wielkości pieniądza w obiegu. Pośrednio przyczynia się więc do osiągnięcia celów polityki pieniężnej (w tym produkcji krajowej oraz inflacji) wpływając na podaż pieniądza. Dzieje się to poprzez zmianę rezerw obowiązkowych banków, która wpływa na bazę monetarną wykorzystywaną przy kreacji pieniądza.

„O korzyściach obrotu bezgotówkowego świadczą m.in. statystyki Europejskiego Banku Centralnego, szacujące ograniczenie kosztów emisji i obsługi pieniądza gotówkowego, co oznacza wymierna korzyści dla budżetu państwa. Wprowadzenie obrotu bezgotówkowego dzięki zwiększeniu jawności dokonywanych operacji wpływa na zmniejszenie szarej strefy i wzrost dochodów do budżetu państwa. Wprowadzenie rozliczeń bezgotówkowych w świadczeniach emerytalno-rentowych oraz urzędach skarbowych może przyczynić się do kolejnych korzyści dla organów publicznych. Podmiotem zainteresowanym wprowadzeniem obrotu bezgotówkowego jest również sektor bankowy, który czerpie korzyści z obniżenia kosztów obsługi gotówki, ograniczenia strat związanych z przestępstwami gotówkowymi, a także upowszechnieniu różnorodnych usług bankowych, a co za tym idzie wzrost przychodów banków”¹.

W przeszłości, zdecentralizowany model infrastruktury teleinformatycznej w bankowości wiązał się z czaochłonnymi operacjami służącymi do rozliczania transakcji pomiędzy podmiotami gospodarczymi przy udziale banków. W tym modelu każdy z oddziału danego banku pod względem księgowym traktowany był jako oddzielny podmiot. Wymuszało to konieczność zarządzania środkami każdego z oddziałów z osobna – zarówno do rozliczeń międzyoddziałowych, a także z bankiem centralnym. Centralizacja spowodowana między innymi dostępnymi technologiami z zakresu bankowości transakcyjnej (w tym centralnych systemów bankowych) zwiększyła prędkość obiegu pieniądza w systemie finansowym, skutkując tym samym skróceniem czasu potrzebnego do pełnego wykonania transakcji w ramach cyklu rozliczeniowego. Uzyskano w ten sposób znaczną poprawę płynności rozliczających się między sobą podmiotów gospodarczych – zarówno bezpośrednio po rozliczeniu, a także pośrednio poprzez efektywniejsze zarządzanie płynnością. Taki stan rzeczy pozwala na przyśpieszenie wzrostu zarówno przedsiębiorstw działających na rynkach krajowych jak również podmiotom działającym na skalę globalną.

Zmiany strukturalne bankowości przyczyniły się w znacznej mierze do eliminacji nadużyć finansowych. Jako przykład pokusy takiej działalności można podać chęć zwielokrotnienia kapitału, zwanym oscylatorem ekonomicznym, możliwym dzięki funkcjonującym niegdyś rozwiązaniach. Mechanizm ten wykorzystywał opóźnienia w

¹ „*Obrót bezgotówkowy w Polsce*”, Wydawnictwo KUL (2013)
<https://www.kul.pl/files/1225/public/obrot.pdf> (dostęp, maj 2016)

księgowaniu operacji czekami rozrachunkowymi w powiązaniu z pobieraniem podwójnego oprocentowania z tytułu środków zgromadzonych na rachunkach w dwóch bankach w czasie, gdy dokumenty rozrachunkowe przekazywano obiegiem pocztowym.

5. KORZYŚCI SPOŁECZNE

Bankowość transakcyjna oprócz korzyści ekonomicznych niesie za sobą również korzyści społeczne. Wpływając na obniżenie kosztów powszechnie dostępnych usług bankowych, przyczynia się do poprawy wskaźników ubankowienia społeczeństw, a także w znacznej mierze eliminuje problem wykluczenia finansowego powstający w następstwie wykluczenia społecznego. Dotyczy ono w szczególności osób żyjących w niekorzystnych warunkach ekonomicznych, a także dotkniętych niekorzystnymi procesami społecznymi. Taki stan rzeczy odzwierciedla się w braku możliwości osiągnięcia normalnej pozycji społecznej, nabycia odpowiedniego poziomu kwalifikacji czy wejścia na rynek pracy.

Przez wykluczenie finansowe rozumie się niezdolność jednostek, gospodarstw domowych lub grup społecznych do korzystania z niezbędnych usług finansowych w odpowiedniej postaci. Zjawisko to może wynikać z niewystarczającej dostępności usług finansowych, ich ceny, marketingu lub niedostatecznej edukacji finansowej. Inną przyczyną wykluczenia może być samowykluczenie będące reakcją na negatywne doświadczenia lub wyobrażenia. Skutkiem wykluczenia finansowego jest najczęściej brak dostępu osób nim objętych do podstawowych produktów bankowych: rachunku bankowego i produktów ściśle z nim związanych.

Wykluczenie finansowe może również prowadzić do wykluczenia społecznego. Osoby wykluczone mające problem z regulowaniem podstawowych zobowiązań poprzez rachunek bankowy, zmuszone są do wykonywania droższych płatności przy użyciu gotówki. Również brak możliwości zaciągnięcia kredytu w banku skutkuje uciekaniem się do droższych, często lichwiarskich rozwiązań pogłębia proces wykluczenia.

Ubankowienie społeczeństw w głównej mierze związane jest z dostępem do infrastruktury bankowej. Ta z kolei powstaje przede wszystkim na obszarach gęsto zaludnionych, wykluczając tym samym możliwość pełnego uczestnictwa w systemie bankowym osobom zamieszkującym na obszarach o niskich wskaźnikach ludności. Ten problem znacząco rozwiązuje bankowość transakcyjna (elektroniczna), która poprzez wiele kanałów dostępu do rachunków bankowych umożliwia realizację podstawowych transakcji bezgotówkowych bez wychodzenia z domu. Problemem na takich obszarach, w dalszym ciągu pozostaje jednak dostęp do pieniądza gotówkowego często

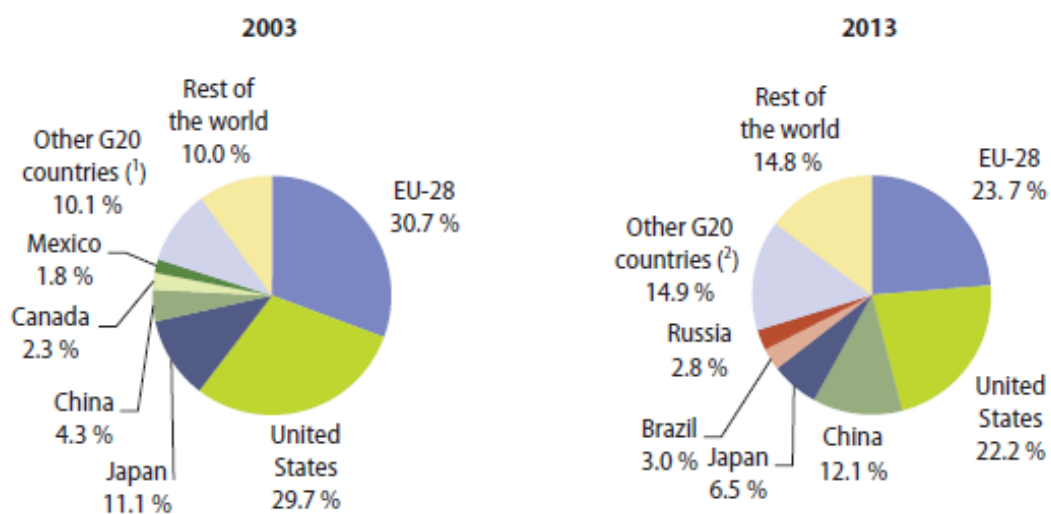
spowodowany brakiem dostępu do sieci bankomatów. Również możliwość płatności bezgotówkowych w punktach handlowych może okazać się ograniczona z powodu wysokich opłat (tzw. interchange) ponoszonych przez punkt handlowy w celu realizacji płatności bezgotówkowej przy użyciu karty płatniczej.

6. REGULACJE EUROPEJSKIE W BANKOWOŚCI TRANSAKCYJNEJ

Unia Europejska to międzynarodowa wspólnota narodów, której jednym z głównych celów jest integracja gospodarcza państw członkowskich. Utworzenie Unii Gospodarczej i Walutowej stanowi ważny krok w integracji gospodarek państw UE. Wiąże się ona z koordynacją polityk gospodarczych i fiskalnych, wspólną polityką walutową oraz wspólną walutą – euro, a także z prowadzoną niezależną polityką pieniężną przez Europejski Bank Centralny. Unia gospodarcza to również rynek swobodnego przepływu dóbr i usług i czynników produkcji, wspólnej taryfy celnej oraz zharmonizowanej polityki gospodarczej. Wszystkie państwa wspólnoty uczestniczą w unii gospodarczej, a niektóre z nich postanowiły wstąpić na wyższy poziom integracji i przyjęły wspólną walutę euro. Decyzja o utworzeniu Unii Gospodarczej i Walutowej została podjęta przez Radę Europejską w holenderskim mieście Maastricht w grudniu 1991 r. i następnie zapisana w Traktacie o Unii Europejskiej – Traktacie z Maastricht.

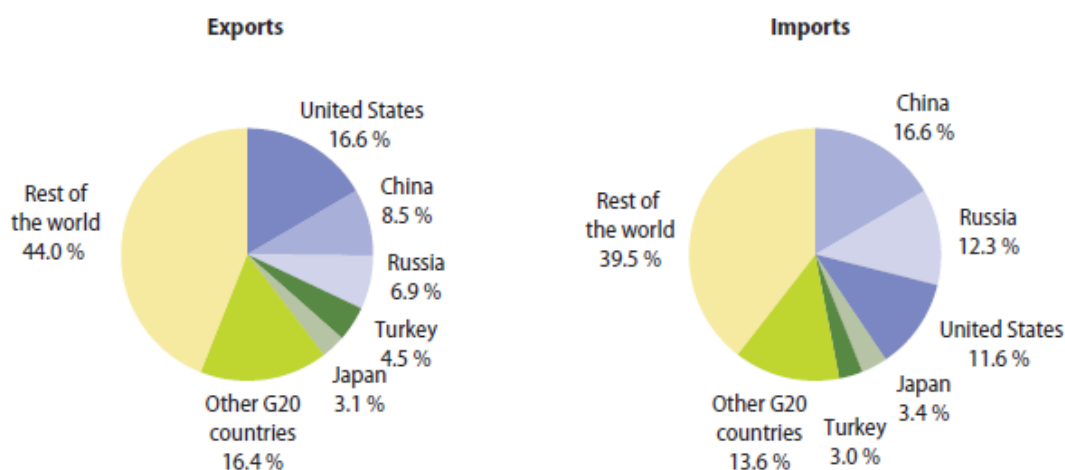
W teorii ekonomii pojawiały się dotychczas różne opinie na temat międzynarodowej integracji gospodarczej. Jej zwolennicy są zdania, że takie działania przyczynią się do wzrostu gospodarczego narodów. Przeciwnicy zaś argumentują, że korzyści płynące z integracji zostaną podzielone nierównomiernie – proces wzrostu gospodarczego jednych krajów zostanie osiągnięty kosztem ubożenia pozostałych. Unia Europejska podziela zdanie, że przy odpowiednim wsparciu politycznym oraz synchronizacji cykli koniunkturalnych, działania te skutkowały będą wzrostem gospodarczym.

W 2013 roku PKB wyworzony przez 20 najbogatszych gospodarek na świecie, wchodzących w skład grupy G20 (99 państw oraz Unia Europejska), wynosił 85.2% światowego PKB, wliczając w to udział UE-28 (wszystkich krajów członkowskich UE), odpowiadający za 23.7% ogólnej produkcji na tle świata. Dla porównania wielkość PKB wypracowana przez Stany Zjednoczone szacowana była na 22.2%, zaś dla Chin oraz Japonii odpowiednio 12.1% oraz 6.5%.

Rysunek 1. Udział UE-28 w światowym PKB, źródło: Eurostat

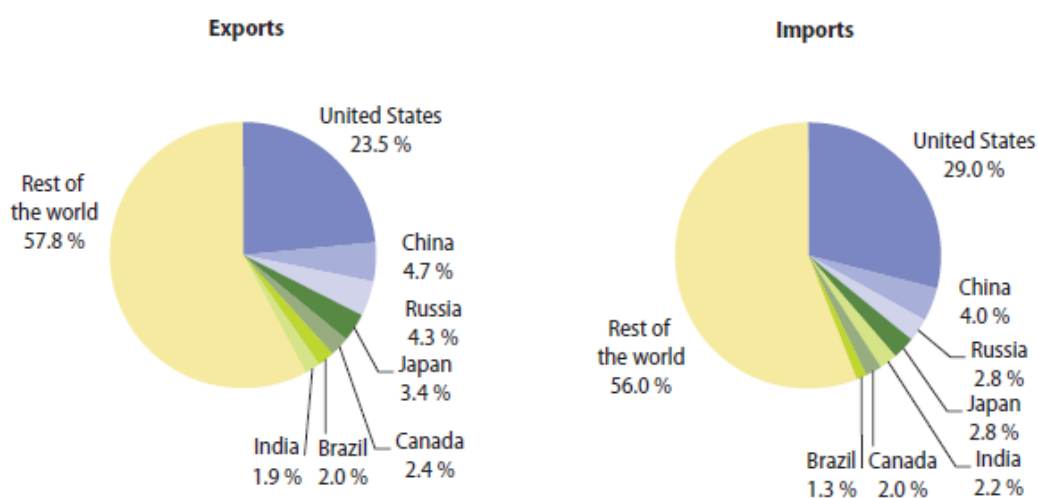
Wartość nadwyżek Unii Europejskiej w handlu dobrami z państwami G20 w roku 2013 wynosiła 54.6 miliarda euro. W handlu z Chinami oraz Rosją zaobserwowano stosunkowo duży deficyt handlowy – odpowiednio 131.7 miliarda oraz 86.7 miliarda euro. Z kolei najwyższa nadwyżka UE-28 w kwocie 92.2 miliarda euro wystąpiła w handlu ze Stanami Zjednoczonymi. Największym partnerem wymiany handlowej UE-28, spoza G20 była Szwajcaria (9.8% całkowitego eksportu UE-28).

Rysunek 2. Udział UE-28 w handlu zagranicznym w zakresie dóbr, źródło: Eurostat

UE-28 to światowy lider wymiany handlowej związanej z usługami. W 2013 roku nadwyżka z tego tytułu wyniosła 173.2 miliarda euro. Największy bilans dodatni wymiany z Rosją wyniósł 14.7 miliarda euro. Znaczący udział nadwyżki w handlu UE-28 zaobserwowano również ze Stanami Zjednoczonymi, który wyniósł 12.4 miliarda euro. Od 2008 roku następuje wzrost nadwyżek wymiany handlowej ze wszystkimi członkami G20, w tym największy ze Stanami Zjednoczonymi.

Poniższy rysunek przedstawia udział handlu zagranicznego UE-28 w zakresie usług z partnerami z grupy G20.

Rysunek 3 Udział UE-28 w handlu zagranicznym w zakresie usług, źródło: Eurostat

Relacje handlowe krajów członkowskich Unii Europejskiej z zagranicą nie są jedyną formą współpracy na arenie międzynarodowej. Istotnym elementem z punktu widzenia integracji gospodarczej są również relacje inwestycyjne. Podstawowymi rodzajami inwestycji zagranicznych są:

- **inwestycje bezpośrednie** – oznaczają, że będący rezydentem inwestor bezpośredni dokonuje inwestycji, która daje mu kontrolę lub znaczący wpływ na zarządzanie przedsiębiorstwem w innej gospodarce. Rozróżnia się tutaj bezpośrednie inwestycje zagraniczne w akcje / jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (plus reinwestowane zyski w stosownych przypadkach) oraz w dłużne papiery wartościowe.
- **inwestycje portfelowe** – obejmują transakcje przy użyciu zbywalnych papierów wartościowych, z wyjątkiem transakcji, które wchodzą w zakres definicji

inwestycji bezpośrednich lub aktywów rezerwowych. Rozróżnia się dwa główne składniki: kapitałowe papiery wartościowe i dłużne papiery wartościowe (obligacje i skrypty dłużne lub instrumenty rynku pieniężnego)

- **poходne instrumenty finansowe (inne niż rezerwy)** – są instrumentami finansowymi powiązаныmi z innym określonym instrumentem finansowym, wskaźnikiem lub towarem, umożliwiającymi zarządzanie określonym ryzykiem finansowym
- **pozostałe inwestycje i aktywa rezerwowe** – to kategoria obejmująca pozostałe elementy, które nie są rejestrowane w innych pozycjach rachunku finansowego. Zasadniczo zalicza się do nich cztery rodzaje instrumentów: walutę i depozyty, kredyty handlowe i zaliczki, pożyczki oraz pozostałe aktywa i zobowiązania, a także zagraniczne aktywa finansowe wykorzystywane przez władze monetarne.

Do osiągnięcia pełnej integracji gospodarczej wewnątrz wspólnoty konieczna jest integracja i ujednoczenie rynku finansowego. Pod pojęciem integracji finansowej rozumie się powszechnie liberalizację przepływów kapitałowych (w tym napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych), harmonizację systemów podatkowych i budżetowych, unifikację instytucji bankowych i finansowych oraz integrację rynków kapitałowych, w tym wprowadzenie wspólnej waluty.

Integracja rynków finansowych w znacznej mierze dotyczy bankowości transakcyjnej. W ramach integracji kluczową rolę odgrywają podejmowane w Unii Europejskiej działania o charakterze regulacyjnym, które przyczyniają się do ograniczenia barier, przybliżając cel w postaci zintegrowanych rynków finansowych. Głównymi regulacjami europejskimi wpływającymi na obszar bankowości transakcyjnej są zapisy dotyczące płatności, rozrachunku międzybankowego, zarządzania gotówką, handlu zagranicznego, papierów wartościowych oraz zabezpieczeń.

6.1. REGULACJE DOTYCZĄCE SYSTEMÓW PŁATNOŚCI

Dyrektywa UE dotycząca usług płatniczych (Payment Service Directive - 2007/64/EC) jest podstawowym aktem prawnym, którego celem jest ujednoczenie rynku płatności w krajach wspólnoty europejskiej. Dotyczy płatności elektronicznych – w szczególności polecenia przelewu, polecenia zapłaty, a także płatności realizowanych przy pomocy kart płatniczych oraz poprzez inne kanały elektroniczne (np. płatności mobilne). Dyrektywa sprawia, że płatności realizowane są w szybszy (od roku 2012 zlecenie zapłaty powinno zostać zrealizowane przed końcem dnia następującego po przyjęciu takiego zlecenia) i bardziej bezpieczny sposób. Przedstawia również zasady rozszerzające prawa konsumenta (w przypadku nieautoryzowanych lub nieprawidłowych obciążeń rachunku konsumenta), a także zobowiązuje dostawcę usługi płatniczej do przedstawienia konsumentowi informacji odnośnie warunków jej wykonania. Na skutek wdrożenia dyrektywy PSD w krajach wspólnoty europejskiej utworzony został jednolity obszar płatności w walucie euro – SEPA (Single Euro Payments Area). Dzięki takiemu rozwiązaniu płatności na terenie wspólnoty odbywają się w ujednolicony sposób, przypominając płatności wykonywane na terenie jednego kraju. Skróceniu uległ czas wykonywania transakcji płatniczych, a także poprawione zostało ich bezpieczeństwo, co ma kluczowe znaczenie w kanałach elektronicznych.

Wdrożenie rozwiązania wymusiło na organizacjach finansowych ujednoczenie formatu numeru rachunków bankowych. Dzięki ustandaryzowaniu numeracji, stosowanej zgodnie z międzynarodowymi standardami, zdefiniowanej jako IBAN (International Bank Account Number), a także standaryzacji wymiany wiadomości płatniczych pomiędzy uczestnikami systemu płatniczego SEPA (ISO 20022 XML), zredukowano koszt implementacji rozwiązań informatycznych oraz koszty związane z ich utrzymaniem. Rozwiązanie to konkurując z dotychczas dostępnymi systemami płatniczymi spowodowało obniżenie kosztu jednostkowej transakcji płatniczej wykonywanej pomiędzy krajami UE, co jest elementem istotnym z punktu widzenia użytkownika (konsumenta).

Należy zaznaczyć, że jednolity obszar płatności w euro (w przypadku płatności dokonywanych przy użyciu kart płatniczych) wprowadza zasadę multilateralnej opłaty interchange (multilateral interchange fee, MIF). W konsekwencji dla całego obszaru SEPA, Unia Europejska ujednoczyła w państwach członkowskich wysokość opłaty za

transakcje wykonane kartą płatniczą. Regulacja zmniejsza opłaty interchange, pobierane podczas każdej transakcji zakupu przy użyciu karty płatniczej do jednolitej stawki. Opłaty interchange są bowiem główną częścią prowizji, jaką akceptant kart płaci za przyjęcie każdej transakcji realizowanej przy użyciu karty na rzecz wydawcy karty, czyli banku. Regulacja opłaty interchange ma na celu poinformowanie akceptantów w przejrzysty sposób o wysokości pobranej opłaty oraz stymulowanie rozwoju konkurencji na rynku płatności. Dotyczy to całego ekosystemu związanego z przebiegiem transakcji płatniczych, począwszy od wydawcy karty, poprzez akceptanta karty, dostawców kart płatniczych czy organizacji kartowych, takich jak Visa czy MasterCard.

W następstwie rozwoju gospodarki cyfrowej, uznano, że rynek usług płatniczych należy zliberalizować i unowocześnić. W celu uzupełnienia istniejących regulacji oraz wyjaśnienia powstałych na ich tle wątpliwości, zaproponowana została nowa dyrektywa PSD2, której celem jest uregulowanie oraz dalsza standaryzacja i podniesienie konkurencyjności na rynku usług płatniczych. Wdrożenie dyrektywy umożliwi dostęp do systemu płatniczego organizacjom niefinansowym. Dostęp ten zostanie zrealizowany bez uczestnictwa organizacji pośredniczących w transakcjach płatniczych (takich jak FirstData czy PolCard) i dotyczyć będzie w szczególności podmiotów działających w sektorze e-commerce. Nastąpi to dzięki interfejsom dostępnym z poziomu API (Application Programming Interface) zarządzanym przez dostawców usług informacji o rachunkach bankowych ASPI (Account Information Service Providers). Użytkownik dokonując transakcji w sklepie internetowym będzie miał możliwość wyrażenia zgody na pobranie informacji o saldach swoich rachunków bankowych w celu dokonania natychmiastowej płatności. Dyrektywa PSD2 przyczyni się do znaczącego skoku technologicznego w płatnościach e-commerce oraz wprowadzi stosowne regulacje dotyczące tak podmiotów pośredniczących w transakcjach płatniczych PISP (Payment Initiation Services Providers), jak i podmiotów ASPI. Efektem końcowym z punktu widzenia konsumenta będzie obniżenie kosztu zakupów dokonywanych w sektorze e-commerce. Prowizja pobierana z tytułu wykonania takiej transakcji będzie znacząco niższa, w porównaniu do prowizji pobieranych z tytułu płatności wykonywanych przy użyciu kart płatniczych.

Regulacje dotyczące płatności dopełnia dyrektywa dotycząca zagadnień związanych z pieniądzem elektronicznym EMD oraz EMD2 (E-Money Directive,

2009/110/EC) będące impulsem przyspieszającym wzrost znaczenia tej formy pieniądza w płatnościach elektronicznych. Pieniędzem elektronicznym jest wartość pieniężna stanowiąca odpowiednik znaków pieniężnych. Jest to więc zdematerializowana forma gotówki przechowywana elektronicznie i wydawana w zamian za środki pieniężne o wartości nominalnej nie mniejszej niż wartość tych środków. Środkami służącymi do przenoszenia e-pieniądza mogą być wszelakie urządzenia elektroniczne – zarówno dostępne bezpośrednio przez użytkownika, jak również dostępne zdalnie przy użyciu specjalnego rachunku pieniądza elektronicznego. Dyrektywa EMD otwiera więc kolejne kanały dostępu do systemu płatniczego.

6.2. REGULACJE DOTYCZĄCE ROZRACHUNKU MIĘDZYBANKOWEGO

Sprawowanie nadzoru nad systemami płatności wykorzystywanych przy rozliczeniach międzybankowych stanowi zasadniczą funkcję banków centralnych, a jego celem jest zapewnienie ich sprawnego funkcjonowania oraz utrzymanie stabilności finansowej. Funkcja nadzorcza Eurosystemu została uznana w Traktacie Założycielskim Wspólnoty Europejskiej (zwanym dalej „Traktatem”) oraz w Statucie Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC) oraz w Statucie Europejskiego Banku Centralnego (EBC). Eurosystem promuje sprawne działanie systemów płatniczych / rozliczeniowych, kładąc szczególny nacisk na bezpieczeństwo oraz wydajność przeprowadzanych transakcji. Podstawowe zasady (Core Principles) przyjęte przez Zarząd EBC w styczniu 2001, a także ujęte w Dyrektywie o Ostateczności Rozrachunków (Settlement Finality Directive, SFD) przyczyniły się do harmonizacji systemu płatniczego oraz rozrachunkowego wewnątrz Unii Europejskiej. Poprzez określenie standardów dla systemowo ważnych systemów płatniczo-rozliczeniowych (Systematically Important Payment Systems, SIPS), zasady te propagują ich bezpieczne oraz sprawne działanie.

System płatniczo-rozliczeniowy uznawany jest za ważny systemowo, jeśli jest on zdolny wywołać zaburzenia lub przenosić szoki w systemie finansowym na poziomie krajowym czy nawet międzynarodowym, tj:

- jest jedynym systemem płatniczym w danym kraju lub systemem zasadniczym pod względem zbiorczej wartości płatności

- płatności mają charakter wysokokwotowy
- stosuje się go do rozliczania transakcji rynków finansowych lub innych systemów płatniczych

Oceniając znaczenie systemowe danych systemów płatniczo-rozliczeniowych, EBC oraz Narodowe Banki Centralne (NBC) powinny brać pod uwagę stopień penetracji rynku na danym rynku płatności. Jeśli udział danego systemu w rynku płatności wynosi powyżej 75%, to w przypadku sytuacji awaryjnej i przy braku alternatywnego kanału płatniczego może uniemożliwić realizację płatności. Istotnym kryterium oceny jest również zbiorcze ryzyko finansowe występujące w momencie, gdy suma wykonywanych płatności przez dany system stanowi 10% odnośnego systemu RTGS (Real Time Gross Settlement System) bądź opiewa na kwotę powyżej 10 miliardów euro dziennie. W ocenie należy również uwzględnić ryzyko powstania efektu domina - niewywiązanie się jednego uczestnika systemu płatniczo-rozliczeniowego może skutkować poważnymi reperkusjami dla innych uczestników ze względu na możliwość przeniesienia na nich problemów jednostki, w tym spowodować niedobór płynności w systemie.

Aby sprostać wymaganiom sformułowanym w Core Principles, systemy płatniczo-rozliczeniowe:

- powinny posiadać solidne podstawy prawne we wszystkich odnośnych jurysdykcjach
- powinny dać uczestnikom systemu dobre zrozumienie wpływu systemu na poszczególne ryzyka finansowe ponoszone przez nich z powodu udziału w tym systemie
- powinny zapewnić wysoki poziom bezpieczeństwa i niezawodności operacyjnej oraz posiadać zabezpieczenia awaryjne umożliwiające zakończenie codziennego przetwarzania na czas
- powinny dostarczać sposobów dokonywania płatności, które będą praktyczne dla użytkowników i skuteczne dla gospodarki
- powinny posiadać obiektywne kryteria uczestnictwa jawne dla ogółu, pozwalające na otwarte przystępowanie do tego systemu na równych prawach
- powinny charakteryzować się efektywnością, możliwością do rozliczenia i przejrzystością ustalenia w zakresie ładu systemu

- powinny zapewnić natychmiastowy rozrachunek ostateczny w dniu waluty, najlepiej w ciągu tego dnia, a przynajmniej na koniec dnia
- powinny posiadać jasno zdefiniowane procedury zarządzania ryzykami kredytowymi i płynnościowymi oraz określać zakres odpowiedzialności operatora i uczestników systemu, a także definiować procedury odnośnie zarządzania tymi ryzykami i zapobiegania ich powstawaniu.
- powinny mieć zdolność zapewnienia ukończenia rozrachunków dziennych na czas w wypadku gdy nie jest w stanie dokonać rozrachunku uczestnika posiadającego największe pojedyncze zobowiązanie rozrachunkowe (w przypadku kompensowania wielostronnego)
- powinny w rozrachunku stosować takie aktywa jak należności z banku centralnego; inne aktywa używane do rozrachunku powinny być obciążone bardzo małym lub żadnym ryzykiem kredytowym i płynnościowym

Dzięki działaniom podjętym przez podmioty związane z bankowością centralną Unii Europejskiej w znaczący sposób udało się zharmonizować system rozliczeniowe państw członkowskich, a gama usług dostępnych dla transferów transgranicznych została rozszerzona. Znacząco wzrosła również jakość oferowanych usług płatniczo-rozliczeniowych. Udało się to osiągnąć pomimo znacznego zróżnicowania krajowych systemów prawnych i standardów w bankowości, co skutkowało wysokimi kosztami, a także ryzykiem opartym o złożoność zmian każdego z narodowych systemów rozliczeniowych.

Na skutek wdrożenia wytycznych Unii Europejskiej na podstawie wcześniej przedstawionych Core Principles, dyrektyw SFD, PSD, czy regulacji dotyczących utworzenia jednolitego obszaru płatności w euro (SEPA), a także innych, ustandaryzowaniu uległa infrastruktura wykorzystywana przy rozliczeniach międzybankowych, tym samym wykorzystywana przez bankowość transakcyjną m.in. w zakresie operacji płatniczo-rozliczeniowych.

Wraz z wprowadzeniem waluty euro, EBC łącznie z całym Eurosystemem był aktywnym promotorem planu harmonizacji płatności i rozliczeń międzybankowych krajów członkowskich. Stworzona została platforma TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System), aby zrealizować wydajny i uporządkowany system (czasu rzeczywistego) rozrachunku brutto w euro dla

banków i banków centralnych (zarówno dla krajów strefy euro, jak również dla krajów nie posiadającej wspólnej waluty europejskiej). Platforma ta została udoskonalona i zastąpiona przez nową o nazwie TARGET2, oferującą usługi związane nie tylko z rozliczeniami wysokokwotowych płatności pieniężnych, ale również w odniesieniu do rozliczeń transakcji związanymi z papierami wartościowymi (TARGET2-Securities, T2S), czy jako narzędzie do przenoszenia zabezpieczeń przy udzielaniu kredytów przez banki centralne, a także do realizacji polityki pieniężnej EBC. System ten (oparty o standardy SWIFT) umożliwia dalszą integrację rynków finansowych nie tylko w obrębie Unii Europejskiej, ale także w ujęciu globalnym.

Dodatkowo w ramach integracji unijnych rynków finansowych powstały również inne systemy rozliczeniowe umożliwiające rozliczenia w euro. Jako przykład można podać systemy utworzone przez Europejskie Stowarzyszenie Bankowe (European Banking Association, EBA). Jest nim system EURO1 (własność prywatna) wykorzystywany dla płatności wysokokwotowych netto głównie pomiędzy dużymi bankami europejskimi, a także system STEP1 wykorzystywany przez małe i średnie banki oraz STEP2 wykorzystywany przy rozliczeniach detalicznych będący paneuropejskim systemem rozliczeniowym

6.3. REGULACJE DOTYCZĄCE OBROTU GOTÓWKOWEGO

Jednym z głównych filarów bankowości transakcyjnej są usługi związane z płatnościami oraz obrotem gotówką. Poza regulacjami dotyczącymi płatności (omówionymi powyżej) istotny wpływ na ten obszar bankowości transakcyjnej wywierają rozwiązania w ramach implementacji Bazylea III. Są one ważne z punktu widzenia europejskiego kryzysu zadłużenia, który uwidocznił się w Europie po światowym kryzysie gospodarczym lat 2007-2009. Wprowadzanie dyrektywy ostrożnościowej CRD IV / CRR (Capital Requirements Directive IV / Capital Requirements Regulation) regulującej ilościowe oraz jakościowe aspekty współczynników wypłacalności, a także nowych w kontekście rozwiązań bazylejskich wskaźników płynności, czy ustalenie wskaźnika dotyczącego minimalnej dźwigni finansowej, powinno wpłynąć na ustabilizowanie się systemu finansowego UE. Można przypuszczać, że regulacje te wpłyną negatywnie na wynik w kontekście bankowości

transakcyjnej dotyczącej zarządzania gotówką. Bank chcący uzyskać zysk z tytułu oprocentowania od dokonanej lokaty międzybankowej zostanie ograniczony przez regulacje ostrożnościowe. Depozyt międzybankowy jest w tym przypadku aktywem banku. Zwiększenie aktywów skutkuje podniesieniem wskaźnika dotyczącego dźwigni finansowej, a także podniesieniem wymogów kapitałowych. W związku z powyższym bank mający nadwyżki finansowe może zniechęcić klientów korporacyjnych lub sektora publicznego do lokowania środków, powodując ich odpływ w inne instrumenty inwestycyjne lub też spróbować dostosować ofertę „przyjazną” dla wskaźnika płynnościowego.

6.4. REGULACJE DOTYCZĄCE HANDLU ZAGRANICZNEGO

Handel zagraniczny jest kluczowym filarem, na którym oparta jest globalna gospodarka. Wymiana handlowa pomiędzy krajami wspiera rozwój ekonomiczny, a także okazała się istotnym narzędziem pomagającym gospodarkom minimalizować negatywne skutki gospodarcze związane z kryzysem.

Pakiet regulacji wprowadzanych w ramach Bazylea III jest rozwiązaniem korzystnym jeśli chodzi o odporność sektora finansowego na wypadek wystąpienia kryzysu. Tworzy parasol ochronny dla całego sektora, co w konsekwencji może implikować nieprzewidziane skutki ekonomiczne w skali globalnej.

Bazylea III nie została dokładnie przemyślana odnośnie wpływu jej wdrożenia na obszar trade finance oferowany przez banki w celu wspierania handlu zagranicznego. Transakcje bankowe dotyczące handlu zagranicznego są w głównej mierze transakcjami krótkoterminowymi. Oznacza to, że ekspozycja na ryzyko tych transakcji występuje jedynie w krótkim terminie. Światowa Organizacja Handlu (WTO) oraz Międzynarodowa Izba Handlowa (ICC) przedstawiły badania, w ramach których uznano, że ryzyko transakcji trade finance jest ryzykiem niezwykle niskim. Pokazuje ono, że dla ponad 8 milionów transakcji tego typu zrealizowanych przez 21 wiodących banków transakcyjnych, tylko około 1800 transakcji zakończyło się fiaskiem narażając banki na ryzyko. Jest to więc zaledwie ok 0.021% ogółu wykonanych transakcji. Dodatkowo wykazano, że transakcje trade finance rozliczane są w okresie od 30-180 dni, a średni wynik to około 90 dni.

Aktywa wykorzystywane przy realizowaniu umowy z tytułu trade finance są aktywami pozabilansowymi do momentu sfinalizowania transakcji. Zgodnie z regulacjami bazylejskimi Bazylea II, takie aktywa przy wykorzystaniu wskaźnika CCF (Credit Conversion Factor) pozwalają określić wartość ryzyka danego aktywu pozabilansowego, który potencjalnie może narazić instytucję finansową na stratę. Wpływa więc na wskaźnik RWA (Risk Weighted Assets), który dalej wykorzystywany jest do określenia wymogów kapitałowych instytucji finansowej. Wskaźnik CCF według standardowego podejścia regulacji może oscylować w zakresie 0-100%.

Bazylea III dla celów określenia ryzyka związanego z dźwignią finansową (LR) nakazuje konwersję aktywów pozabilansowych na aktywa bilansowe w celu obliczenia wskaźnika CCF. Oznacza to, że wyliczona wartość wskaźnika w kontekście instrumentów aktywnych wykorzystanych przy transakcjach trade finance jest niewspółmierna do niezwykle niskiego ryzyka tych transakcji. Również z praktycznego punktu widzenia, gdzie część aktywów nigdy nie znajdzie odzwierciedlenia w pozycjach bilansowych banku (np. gwarancje bankowe).

Powyższe zastrzeżenia wpłynęły na zmianę podejścia regulacji ostrożnościowych do aktywów występujących w ramach oferowanych usług trade finance. Tym samym zmniejszeniu ulegnie wpływ regulacji Bazylea III na handel zagraniczny.

6.5. REGULACJE DOTYCZĄCE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH I ZABEZPIECZEŃ

Jednym z wyzwań integracji sektora finansowego jest obszar związany z obrotem instrumentami finansowymi oraz zabezpieczeniami. Szczególne znaczenie w tym zakresie na rynku UE odgrywa dyrektywa MiFID (Markets in Financial Instruments Directive). Jej wprowadzenie zaowocowało wzrostem obrotów na tym rynku, zmniejszeniu uległy koszty transakcyjne, a także powstało wiele nowych rynków instrumentów finansowych. Dyrektywa ta zobowiązuje przedsiębiorstwa inwestycyjne do działania w najlepiej pojętym interesie klientów. Zasady w niej występujące istotnie przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa klientów inwestujących w instrumenty finansowe obciążone ryzykiem, gdzie zrozumienie zasad ich funkcjonowania jest niezbędne do świadomego podejmowania decyzji.

Dyrektywa MiFID obejmuje usługi inwestycyjne związane z wykonywaniem zleceń, nabywaniem lub zbywaniem instrumentów finansowych czy związane z zarządzaniem portfelami inwestycyjnymi. Szczegółowo wymienia rodzaje instrumentów finansowych, których dotyczy. Są to:

- papiery wartościowe
- instrumenty rynku pieniężnego
- jednostki uczestnictwa w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania (w tym funduszy inwestycyjnych)
- instrumenty pochodne rynku walutowego i stopy procentowej (zarówno na rynku regulowanym jak i Over The Counter - OTC).

Jednym z najważniejszych czynników, który wpływa na rozwój branży funduszy inwestycyjnych w Europie jest dyrektywa UCITS (Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities). Jej wprowadzenie w znaczący sposób przyczyniło się do uproszczenia dystrybucji funduszy inwestycyjnych pomiędzy poszczególnymi krajami Unii Europejskiej. Od momentu wdrożenia dyrektywy obserwuje się przyrost aktywów funduszy inwestycyjnych posiadających paszport europejski (posiadające status UCITS) – nie tylko na rynku europejskim, ale także poza Europą. Fundusze UCITS swą popularność zyskują w Azji, Ameryce Łacińskiej, a ostatnio na Bliskim Wschodzie. Panaeuropejski rozwój funduszy UCITS jest efektem uproszczonej drogi rejestracji oraz standaryzacji informacji przekazywanych inwestorowi. Wynikiem regulacji jest również zmniejszenie dominującej roli Luksemburga oraz Dublina, jako głównych centrów rejestracji funduszy UCITS. W ramach aktualizacji dyrektywy, zmianie ulegnie treść i zakres dokumentów przekazywanych uczestnikom funduszy – obecnie mało zrozumiany i nie dający możliwości porównywania wyników i polityki funduszy.

Istotną innowacją będzie również możliwość uzyskania paszportu przez firmy zarządzającymi funduszami, tzw. MCP (Management Company Passport). Na jego podstawie firma posiadająca zgodę w jednym kraju Unii Europejskiej będzie mogła zarządzać funduszami zarejestrowanymi w innych krajach wspólnoty.

Tak jak w innych przypadkach opisanych wcześniej, tak i w przypadku obrotu instrumentami finansowymi pomiędzy krajami członkowskimi UE, niezbędna jest harmonizacja systemu rozliczeniowego. Przejrzystość realizacji transakcji, zwiększenie

bezpieczeństwa, jak również jego efektywność udało się osiągnąć dzięki uruchomieniu systemu T2S (TARGET2-Securities). Platforma ta pozwala na integrację rozrachunku papierów wartościowych w Europie. Zakłada się, że rozrachunek transgranicznych transakcji papierami wartościowymi będzie przebiegać w podobny sposób jak ma to miejsce w przypadku transakcji krajowych. T2S stworzony został w celu wykonania rozrachunków w euro, choć umożliwia również rozliczenia w innych walutach. Wdrożenie systemu T2S to kamień milowy w procesie integracji rynku kapitałowego. Przyczynia się do zmniejszenia kosztów obsługi operacji rozliczeniowych, zwiększenia skuteczności zabezpieczenia banków oraz umożliwia efektywniejsze zarządzanie płynnością, a także chroni inwestorów przed ryzykiem finansowym – system T2S jest systemem rozrachunku brutto czasu rzeczywistego (RTGS).

Obrót na rynku kapitałowym również charakteryzuje się zróżnicowaną ekspozycją aktywów instytucji finansowej (w tym) banków na pewne rodzaje ryzyka. W związku z tym obszar ten objęty jest również regulacjami ostrożnościowymi oraz dotyczącymi adekwatności kapitałowych - Basel III. Należy spodziewać się wzrostu jakości zabezpieczeń aktywów posiadanych przez instytucje finansowe jako czynnika pozwalającego spełnić wymogi w ramach wspomnianej dyrektywy.

6.6. REGULACJE DOTYCZĄCE PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY I UNIKANIA OPODATKOWANIA

Bankowość transakcyjna implementuje rozwiązania służące przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy. Dyrektywa AMLD (Anti-Money Laundering Directive) oraz regulacja AMLR (Anti-Money Laundering Regulation) to podstawy prawne służące wdrożeniu zasad przeciwdziałającym działaniom zmierzającym do legalnego wprowadzenia obrotu pieniędzy lub innych wartości majątkowych uzyskanych z nielegalnych źródeł, bądź służących do finansowania nielegalnej działalności (w tym terroryzmu). Ten obszar bankowości odgrywa kluczową rolę we wspieraniu polityk przeciwdziałającym praniu brudnych pieniędzy.

Monitorowanie transakcji w celu zwalczania procederu prania pieniędzy jest procesem kosztownym dla banków. Przy znacznej ilości wykonywanych transakcji, wymaga znaczących nakładów inwestycyjnych w innowacje obszarów informatycznych

banków. Wraz ze wzrastającymi kosztami obsługi jednostkowych transakcji z tytułu wdrożenia tych dyrektyw można spodziewać się wzrostów cen oferowanych usług bądź produktów finansowych.

Pomimo znaczącej poprawy jakości odnośnie wykrywania procesu prania pieniędzy, rozwiązania implementowane w Unii Europejskiej wciąż odbiegają od podejścia oferowanego przez Stany Zjednoczone.

Unia Europejska wprowadza także rozwiązania mające zapobiegać unikaniu opodatkowania z tytułu dochodów uzyskanych w ramach zysku z inwestycji. Dyrektywa EUSD (EU Savings Tax Directive) zobowiązuje kraje unijne (oprócz kilku wyjątków) do przekazywania z własnej inicjatywy informacji o wysokości odsetek wypłacanych przez instytucje finansowe z innych państw, których dotyczy dyrektywa. Dyrektywą objęte są dochody z tytułu odsetek od wierzytelności (w szczególności ze skarbowych papierów wartościowych, obligacji lub skryptów dłużnych) naliczonych lub skapitalizowanych w momencie sprzedaży, zwrotu lub umorzenia, a także z tytułu odsetek wypłacanych przez fundusze inwestycyjne i przedsiębiorstwa wspólnego inwestowania ustanowione poza Unią Europejską.

7. PODSUMOWANIE

Z powyższych rozważań wynika, że regulacje europejskie dotyczące obszaru bankowości transakcyjnej mają istotny wpływ z punktu widzenia integracji rynków finansowych wspólnoty. Pomimo, że rozwiązania na etapie ich wdrożenia są kapitałochłonne, pomagają ujednoczyć rozwiązania systemu finansowego, co w końcowym etapie przełoży się na znaczne korzyści dla systemu finansowego ogółem. Integracja transgraniczna w następstwie scalenia rynków finansowych poszczególnych krajów unijnych oznacza wzrost konkurencyjności rynku unijnego, a także utorowuje drogę do ewentualnego przyłączenia się innych rynków finansowych na świecie do systemu finansowego Unii Europejskiej.